

***Dějiny ekonomických
teorií 20. století***

JOHN MAYNARD KEYNES

(1883 – 1946)

- absolvent Cambridgeské univerzity – obor matematika, filozofie a ekonomie.
- 1915 – 1919 pracoval ve státních službách, zastupoval britské ministerstvo financí na Versailleské mírové konferenci
- odmítal vysoké válečné reparace Německa
- své názory objasnil v díle *Ekonomické důsledky míru*

J.M.KEYNES - pokračování

- byl odpůrcem návratu zlatého standartu
- po odchodu z vládních služeb byl profesorem ekonomie na Cambridgeské univerzitě (až do roku 1940)
- za II. světové války působil v mnoha vládních komisích, zejména finančních
- byl vůdčí osobností na konferenci v Bretton Woods (1944)

KONFERENCE V BRETTON WOODS

1944

- cílem bylo vytvoření poválečného mezinárodního měnového systému
- koncept byl založen na předpokladech:
 1. USA budou garantovat stabilní cenu zlata (35 dolarů za jednu trojskou unci)
 2. stabilní dolar bude konvertibilní za zlato (tzv. omezená vnější konvertibilita)
 3. jednotlivé národní měny budou konvertibilní za dolar

KONFERENCE V BRETTON WOODS

1944 - pokračování

4. národní měny budou mít stabilní kurs k dolaru
 5. případné oscilace kursu budou vyrovnávány devizovými intervencemi
 6. k zajištění tohoto mechanismu vzniknou bankovní a měnové instituce (*Mezinárodní měnový fond a Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj*)
- Nebyl přijat Keynesův návrh na zavedení umělé jednotky „bancor“.

KEYNESŮV PŘÍNOS V EKONOMII

- Keynesovo dílo ovlivněno ekonomickým vývoje ve 2. polovině 20. let
- zrušení konvertibility libry za zlato koncem 20. let
- nástup velké deprese ve většině zemí světa koncem 20. let
- v důsledku deprese pokles většiny makroukazatelů (*růst nezaměstnanosti, pokles ekonomického růstu, pokles exportu atd.*)

KEYNESŮV PŘÍNOS V EKONOMII

- Keynesova kritika liberálního přístupu neoklasické ekonomie
- byl zastáncem státních zásahů do ekonomiky založených na rozpočtové, peněžní a úvěrové politice – ***stabilizační politika***
- zpochybnil automatické samoregulační schopnosti tržního mechanismu v krizi
- pokles poptávky musí eliminovat svými zásahy stát
- významnou roli v nich hraje rozpočtová politika

KEYNESŮV PŘÍNOS V EKONOMII

- významná role patří daním
- tzv. vestavěné stabilizátory ekonomiky (*např. progresivní daňová sazba*)
- v depresi stát snižuje daně a zvyšuje investice
- v konjunktře naopak zvyšuje daně a omezuje investice
- klíčový význam investic – **investiční multiplikátor**

$$\Delta y = k \cdot \Delta I \qquad k = \frac{1}{s}$$

$\frac{1}{s}$ je reciproční hodnota mezního sklonu k úsporám

VÝZNAMNÉ PRÁCE

- *Ekonomické důsledky míru (1919)*
- *Traktát o peněžní reformě (1923)*
- *Pojednání o peněžích (1930)*
- *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz (1936)*
- *Jak zaplatit za válku (1940)*

POKRAČOVATELÉ J. M. KEYNESE

- Na Keynesse navázala neokeynesovská makroekonomie:
- Gunnard Myrdahl
- Roy Harrod
- John Hicks
- Alvin Hansen
- Franco Modigliani
- Paul Samuelson
- Robert Solow
- James Tobin a další

POSTKEYNESOVSKÁ EKONOMIE

- Italsko-cambridgská škola
 - Pierre Craffa
 - Joan Robinsonová
 - Nicolas Kaldor
 - Sidney Weinkraub
 - Hyman Minsky
- teorie endogenní nabídky peněz
- produkční funkce

8. NEOKLASICKÁ EKONOMIE PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE

MONETARISMUS

- nástup neoklasické ekonomie je spojen s problémy, do kterých se dostala světová ekonomika počátkem 70. let
- snížení ekonomického růstu ve většině vyspělých zemí (Německo, Japonsko, USA)
- Stagflace (pokles výkonnosti za doprovodu inflace)
- rozpad Bretton – Woodského mezinárodního měnového systému

NEOKLASICKÁ EKONOMIE

PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – pokrač.

- měnová krize (vyloučení zlata z měnových vztahů)
- energetická krize (dramatický růst cen ropy a plynu na světových trzích)
- růst zadlužení většiny vyspělých států
- růst cen surovin, zvláště železné rudy, manganu, mědi, cínu a dalších
- v důsledku toho růst cen ostatní produkce (strojírenské výroby, potraviny aj.)

NEOKLASICKÁ EKONOMIE

PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – pokrač.

- tradiční keynesiánské nástroje ekonomické regulace (rozpočtové výdaje) jsou neúčinné
- sílí kritika keynesiánské hospodářské politiky, zejména státních zásahů a daňové politiky
- keynesiánské pojetí rostoucí role státu v ekonomice se dostává do rozporu s potřebami rozvoje tržního mechanismu

NEOKLASICKÁ EKONOMIE

PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – pokrač.

- nové potřeby hospodářské politiky (deregulace, snížení vlivu státu) nejlépe definoval neokonzervativní směr ekonomického myšlení – monetarismus
- metodologickým základem bylo přesvědčení v autoregulační schopnosti tržního mechanismu
- důležitou roli hrála teorie obecné rovnováhy a teorie rozhodování v podmínkách nejistoty a rizika
- obecně se konzervativní směny opíraly o důraz na tradiční hodnoty – soukromou iniciativu a podnikatelské aktivity

NEOKLASICKÁ EKONOMIE

PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – pokrač.

- s tím souvisí podpora nabídkové strany (na rozdíl od keynesovského pojetí) tržního mechanismu
- pokud monetarismus připouští regulaci, tak pouze regulaci množství peněz v oběhu – expanzivní nebo restriktivní regulaci
- tato regulace se opírá o úlohu měnové autority – centrální banky
- nejčastěji používané monetární nástroje: diskontní nástroje, povinné minimální rezervy, operace na volném trhu, reeskontní kontingenty a další

NEOKLASICKÁ EKONOMIE

PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – pokrač.

- na rozvoji monetární teorie se významně podílela Chicagská univerzita
- vůdčí osobností monetarismu byl **prof. Milton Friedman** (1912 – 2006), nositel Nobelovy ceny za ekonomii z roku 1976
- teoretický přínos spočívá v rozpracování kvantitativní teorie peněz a komplexní analýzy stabilizační politiky ($M \cdot v = P \cdot Y$)
- byl předsedou rady ekonomických poradců a tvůrcem hospodářské politiky za prezidenta R. Regana

NEOKLASICKÁ EKONOMIE

PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – pokrač.

- byl autorem děl: *Za vším hledej peníze*, *Svoboda volby*, *Demokracie a svoboda aj.*
- monetární hospodářská politika se nejvíce uplatnila v USA (reganomika) a ve Velké Británii (thatckerismus).
- Další významný představitel monetarismu byl Arthur Lafferr. Důraz na snižování daní jako motivátoru podnikatelské aktivity.

NEOKLASICKÁ EKONOMIE PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – pokrač.

NEOKLASICKÁ EKONOMIE

PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – pokrač.

Hlavní závěry monetární teorie

- tržní ekonomika je v podstatě vnitřně stabilní
- je schopna automaticky obnovovat svoji rovnováhu
- státní zásahy mají tendenci přirozenou rovnováhu narušovat
- kritika keynesovské ekonomie za podcenění úlohy peněz
- naopak penězům a monetární politice přisuzuje monetarismus klíčovou roli
- existuje kauzální vztah mezi mírou růstu množství peněz a mírou růstu nominálního důchodu ($\Rightarrow M = \frac{P \cdot Y}{v}$)

NEOKLASICKÁ EKONOMIE

PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE – pokrač.

Kritické výhrady:

- teoretický koncept je postaven na řadě předpokladů, které se v reálné praxi nemusí naplnit
- přecenění role peněz v ekonomice
- přecenění role racionálního očekávání tržních subjektů
- omezení regulace pouze na monetární regulaci

INSTITUCIONALISMUS A NOVÁ INSTITUCIONÁLNÍ EKONOMIE

- důraz je kladen na úlohu institucí v ekonomickém vývoji
- původní americký institucionalismus se rozvíjel od 90. let 19. století
- od 60. let 20. století na něj navazuje nová institucionální ekonomie

ZÁKLADNÍ RYSY INSTITUCIONALISMU

1. Hlavním předmětem zkoumání jsou *instituce*. Obecně lze instituci chápat jako pravidla regulující vzájemné vztahy jednotlivců i společenských skupin.
2. Instituce mají povahu tradic, zvyků, právem kodifikovaných norem, různých organizačních forem korporací, spotřebitelských sdružení, průmyslových asociací, odborů, státu atd.

3. Proces evoluce institucí.
4. Ekonomická činnost a její institucionální formy mají různorodé cíle (často velice rozdílné až konfliktní, není to pouze snaha o maximalizaci zisku).
5. Zaměření na řešení praktických problémů (institutionalismus nerozlišuje pozitivní a normativní přístup k ekonomickým problémům).

METODOLOGICKÝ ZÁKLAD INSTITUCIONALISMU

- je založen na kritice neoklasické ekonomie (odmítá přísně racionální chod světa)
- významnou úlohu připisuje technickému pokroku (T. Veblen: „je hybnou silou sociálněekonomického rozvoje.“)
- základem ekonomických vztahů jsou transakční vztahy (směnné transakce, manažerské transakce, rozdělovací transakce atd.)
- tomu odpovídají tzv. „transakční náklady“
- Teorie „rozumné ceny“ (J. R. Commons), tato cena je výsledkem vzájemného vyjednávání účastníků transakce

PŘEDSTAVITELÉ AMERICKÉHO INSTITUCIONALISMU

- Thorstein Veblen (1857 – 1929). Dílo: *Teorie zahálčivé třídy* – (1899), kritika demonstrativní spotřeby.

- John Rogers Commons (1862 – 1945). Dílo: *Právní základy kapitalismu a Institucionální ekonomie* (1934)

NOVÁ INSTITUCIONÁLNÍ EKONOMIE - představitelé

- **John Kenneth Galbraith** (1908 – 2006). Dílo: *Společnost hojnosti* (1958), *Ekonomie a veřejné cíle* (1973), autor slavné učebnice *Ekonomie*. Hlavní ekonomický poradce J. F. Kennedyho. Kriticky hodnotí nerovnováhu mezi uspokojováním soukromých a veřejných potřeb (nefunguje neviditelná ruka trhu).

NOVÁ INSTITUCIONÁLNÍ EKONOMIE - představitelé

- **Ronald Harry Coase** (1910 – 2013). Dílo: *Problém společenských nákladů* (1960). Nositel Nobelovy ceny za ekonomii v roce 1991, většinu života působil na právnické fakultě v Chicagu. Coaseho teorém (při nulových transakčních nákladech to povede k takovému uzavírání smluv, které umožní maximalizaci bohatství bez ohledu na původní rozdělení vlastnických práv.

NOVÁ INSTITUCIONÁLNÍ EKONOMIE - představitelé

- **Douglass C. North** (1920 – 2015). Dílo: *Instituce, institucionální změny a ekonomická výkonnost* (1990 aj.).
- Ve svém díle věnoval velkou pozornost zejména neformálním institucím (problém černého pasažéra).

